

розширення спектра професійних ролей і видів діяльності, у який включається студент із одночасним збільшенням обсягу і ускладненням змісту діяльності; широке використання досвіду створення на базі ЗВО і баз практики центрів практичної підготовки майбутніх педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Полякова О. В. Педагогічна діяльність вчителя: погляди К. Д. Ушинського. Ідеї К. Д. Ушинського в сучасній педагогіці. URL: <https://bit.ly/3hsN70V> (дата звернення: 21.02.2023).
2. Струбицький В. В. К. Д. Ушинський про підготовку вчителя. Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського. К.: Вища школа, 1974. С. 223-231.
3. Ушинський К.Д. Проект учительської семінарії. Тв. в 6 т. Т.1 Педагогічні статті. К.: Держ. учбово-педагогічне вид-во. 1954. С.242-266.
4. Ушинський К. Д. Твори: в шести томах. Т.4. К.: Рад. школа, 1952. 526 с.

ОСВІТНІ ПОГЛЯДИ К. Д. УШИНЬСЬКОГО НА ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ВЧИТЕЛЯ

Шевченко С.М.,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки*

*Національної академії педагогічних наук України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0432-8893>*

Процес модернізації освіти в сучасних умовах вимагає глибокого вивчення і широкого використання педагогічної спадщини вітчизняних учених, зокрема, прогресивних освітніх ідей наукової теорії К.Д. Ушинського. Він став основоположником, творцем глибокої, стрункої педагогічної системи, забезпечивши таким чином високий науковий злет і світову славу української педагогіки в усіх її основних напрямках – у галузі новітньої дидактики й теорії виховання, школознавства й підручничознавства,

педагогічної антропології, українознавства, підготовки учительських кадрів.

К.Д. Ушинський надавав великого значення підготовці освіченого, зацікавленого в саморозвитку і самовихованні педагога, запропонував розгорнуту наукову теорію підготовки педагога на базі семінарів та організації педагогічних факультетів при університетах, висунувши основну вимогу єдності навчання і виховання: навчання має сенс у педагогічному процесі тільки як спосіб виховання. Ним визначені такі завдання педагогічних факультетів: осягнення студентами наук, які б давали можливість вивчати людину у «спеціальному руслі виховання», підготовка педагогів з різнобічною освітою, які володіють різноманітними, точними знаннями тих наук, які вони збираються викладати, а також спеціальними педагогічними знаннями, що мають допомогти майбутньому педагогу ясно і чітко визначити для себе мету виховання і навчання, допоможуть здійснювати розумовий і особистісний розвиток вихованців.

Великого значення надавав К.Д. Ушинський підготовці освіченого, зацікавленого в саморозвитку і самовихованні педагога, запропонував розгорнуту наукову теорію підготовки педагога на базі семінарів та організації педагогічних факультетів при університетах, висунувши основну вимогу єдності навчання і виховання: навчання має сенс у педагогічному процесі тільки як спосіб виховання. Ним визначені такі завдання педагогічних факультетів: осягнення студентами наук, які б давали можливість вивчати людину у «спеціальному руслі виховання», підготовка педагогів з різнобічною освітою, які володіють різноманітними, точними знаннями тих наук, які вони збираються викладати, а також спеціальними педагогічними знаннями, що мають допомогти майбутньому педагогу ясно і чітко визначити для себе мету виховання і навчання, допоможуть здійснювати розумовий і особистісний розвиток вихованців. Крім теоретичних знань, підкреслював К.Д. Ушинський [1, с.102], необхідні і практичні уміння і навички, що допоможуть урахувувати педагогу внутрішній потенціал вихованця в процесі його особистісного зростання, створювати умови, в яких він мав би можливість відкривати в собі якості суб'єкта.

Взагалі, проблеми підготовки вчителя-професіонала він приділив велику увагу у своїй науково-практичній діяльності.

Думки педагога про підготовку вчителів викладені в таких роботах: «Проект учительської семінарії», «Три елементи школи», «Педагогічна подорож по Швейцарії», «Думка колезького радника К.Д. Ушинського про проект реорганізації Гатчинського інституту» та інші. Пропонована система підготовки вчителя базувалася на усвідомленні високої ролі вчителя в житті суспільства, особистісного фактора у педагогічній діяльності. Йому належить думка: «виховна сила виливається лише з живого джерела людської особистості. Особистий приклад учителя, за його словами, це промінь сонця для молоді душі. Він прагнув привернути увагу громадської думки до того, яке велике суспільне значення має праця шкільного педагога і яка увага і турбота повинні бути виявлені з боку громадськості до народного вчителя» [2, с. 303].

У статті «Про користь педагогічної літератури» він пише: «Вихователь, що стоїть на рівні з сучасним ходом виховання, почуває себе живим, членом великого організму, який бореться з нещастям та недоліками людства, посередником між усім, що було благородним й високим у минулій історії людей, і поколінням новим, охоронцем святих заповітів людей, які боролися за істину і за благо. Він почуває себе живою ланкою між минулим і майбутнім, могутнім ратоборцем істини й добра, і усвідомлює, що його справа, скромна зовні, - одна з найважливіших справ історії, що на цій справі ґрунтуються царства і нею живуть цілі покоління» [3, с. 305]. Педагог стверджував, що вчитель повинен не лише викладати свій предмет, але і виховувати учнів. Викладач повинен уміти виховувати за допомогою свого предмету, а лише одні знання – не складають гідності педагога.

«К.Д. Ушинський розробив зміст спеціальної підготовки вчителя, визначив коло наук для вивчення майбутніми народними вчителями в учительських семінаріях. Він наголошував на всебічній підготовці вчителя, щоб він мав пізнання не лише в законі Божому, граматиці, арифметиці, географії та історії, але й у природничих науках, медицині, сільському господарстві; окрім того, вчитель має вміти добре писати, малювати, креслити, читати ясно і виразно і, якщо можливо, навіть співати. Центральне місце серед цих наук він відводить рідній мові, бо цей предмет входить в усі інші предмети і вбирає в себе їхні результати» [4, с. 114].

У «Проекті учительської семінарії» К.Д. Ушинський висловив думки не лише, щодо питань підготовки вчителів початкової

школи, але й для середніх навчальних закладів та викладачів педагогіки.

К.Д. Ушинський вважав за доцільне запровадити інститут класних ординаріїв, тобто таких старших учителів класу, які, викладаючи у своєму класі якнайбільше уроків, разом з тим стежили б за викладанням всіх інших предметів у класі, а також за успіхами учнів цього класу. По суті вчений запропонував ідею введення посади класного керівника.

І сьогодні не втратили свого значення міркування мудрого педагога про науку і мистецтво виховання, про відповідальність професії вчителя, її непересічну роль у забезпеченні соціального прогресу. Ще й дотепер не вся програма підготовки вчителя, задумана К.Д. Ушинським, повністю реалізована. Вимоги до вчителя і його всебічної підготовки, сформульовані К. Ушинським, чіткі та однозначні. Вміння не тільки вчити, але і виховувати любов до своєї професії й прихильне ставлення до дітей, відповідальне ставлення до обов'язків педагога, освіченість, ґрунтовне знання педагогіки і психології, статечність, володіння педагогічною майстерністю й педагогічним тактом – ось провідні риси справжнього вчителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: В 6 т. Т. 1: О народности в общественном воспитании. Педагогика. М., 1988. 416 с.
2. Васюк О.В. Історія української педагогіки і освіти : навчальний посібник-хрестоматія. Оксана Вікторівна Васюк, Ірина Віталіївна Сопівник. К. : ДАККіМ, 2011. 600 с.
3. Ушинский К.Д. Собр. сочинен., т.10. М.-Л., 1952, С. 300.
4. В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. Педагогіка: навчальний посібник. Вінниця, 2001.